

II. Rész

Az egyházközség, község háborús története 1914–1918

A.

1. Mozgósítás, bevonulás

A régen forrongó Balkán június 28-án megadta az Európa békéjét lángba, pusztulásba borító szikrát, Princip Gavril szerb diák két pisztolylövéssel, melyek Ferenc Ferdinánd trónörökös és felséges neje Hohenberg Zsófia életét kioltották. A magyar nemzet rögtön megértette kötelességét nemzete s királyával szemben. A mozgósítás úgy szólva készen találta. A mi kicsiny falunkba is eljött a király hívó szózata, hogy a haza veszélyben s ragadjon fegyvert a magyarhon népe, amit a fiatal nemzedék valóságos örömmámorban fogadott, hogy őrájuk is szüksége van a hazának. Vidáman éltették a háborút, zajosan énekelték a futótűzként terjedő háborús nótákat. Örömmel mentek el abban a hitben és reményben búcsúzva szeretteiktől, hogy Vilmos német császár szállóigeként terjedő mondása „mire a fa levelei lehullanak, itthon lesznek katonáink” őket is visszahozza győzelmi koszorúval a fejükön. De bizony a meglelt korú férfiak, családapák arcára szomorúság fellege borult, itthagyni segítség, kereset nélkül a családjukat, de azért szívből átérezték a haza elsőbbségét, siettek bevonulni. A készülődést hangos asszonyisírás kísérte, a nők visszaemlékezve a téli esték fonás melletti meséjére az öregeknek, látták a csaták rémeit, lelkük sejtette, érezte a veszélyt s hangos zokogás kísérte a szekereken elinduló férfiakat. Sokan elkísérték egész Kolozsvárig hozzátartozóikat.

2. Híveink közül kik voltak katonák?

1. Ifj. Asztalos István bevonult 1914 november 15-én és hazajött 1918 november 2-án a forradalom kitörésekor. A szerb harcra fordult meg s onnan Albániába került. Ott volt Durazzó ostrománál. A szerb harcok megszűnése után is ottmaradt Albániában a megszálló hadseregben. Itt érte el a malária s 1918 júniusában kórházba került. A forradalom kitörésekor innen jött haza. Kitüntetés nem kapott. Nagyobb háborús élményt elbeszélni nem tud.

Asztalos István s.k.

2. Asztalos Márton bevonult 1916 február 28-án s a forradalom kitörése után jött haza az olasz frontról, tehát 2 és fél évig volt katona. Jelen volt a Monte St. Gabriel hegységen, az Asiagónál vívott csatákban. Kitüntetése nem volt. Háborús élményt elbeszélni összefüggően nem tud.

Asztalos Márton s.k.

3. Balázs Márton bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton Novaradosnál 1914 november 22-én fogságba esett.

4. Balla Márton bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 november 17-én a forradalom kitörése után. Az orosz fronton volt három évig. Volt a rohatini és lemergi csatákban. Később ütközetben nem vett részt, mivel a löszert szállító osztagokhoz osztották be s mint ilyen járt az olasz fronton is, ahol érte a forradalom kitörése. Bronz kitüntetési érmet kapott.

Balla Márton s.k.

5. Boldizsár Ferkó Ferenc bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918-iki forradalomkor. Fronton szolgálatot nem teljesített. Megyesen volt a vasútőrségnél. Kitüntetése nincs.

Boldizsár Ferenc s.k.

6. Boldizsár Ferkó István bevonult 1915 november 2-án, hazakerült 1918 december 4-én. Állandóan Szerbiában volt, könnyű szolgálatra a megszálló hadseregben. Kitüntetése nincs.

s.k. Boldizsár Ferkó István

7. Boldizsár C. István bevonult 1915 február 15-én, hazakerült 1918 november 16-én. Volt az orosz fronton Lengyelországban, később Bukovinában, majd 1917-ben lekerült az olasz frontra, itt is találta a forradalom kitörése. Mint tiszti szolga gazdája mellett ott volt Ivangarod bevételénél. Bukovinában a Kirlibaba mellett vívott harcokban. Az olasz fronton az Asiagó melletti harcokban vett részt. Kitüntetése nincs.

Boldizsár Cz. István s.k.

8. Boldizsár Sz. Ferenc bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült a forradalom kitörésekor. Az orosz fronton szolgált végig. Csatában volt Csernovitz visszafoglalásakor, azután a tábori mosodába rendelték könnyű szolgálatra s innen is jött haza. Kitüntetése nincs.

Boldizsár Ferenc s.k.

9. Boldizsár Sz. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 november 16-án. Megfordult orosz, szerb, román és olasz fronton. Részt vett 1914 decemberében Belgrád bevételében s az a körül folytatott harcokban. Majd az orosz fronton Sanok, Pszenysl, Lemberg ostrománál, bevételénél. A román fronton Brassó, Sósmező visszafoglalásánál volt jelen. Itt sebesült meg a karján egy gránát szilánktól. Felgyógyulása után lekerült az olasz frontra, ahol a Monte St. Gabrielen az Asiagó körüli csatákban vett részt. Kitüntetést kapott kis ezüst, bronz, Károly kereszt vitézségi érmeget.

Boldizsár János s.k.

10. Boldizsár Sz. István bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött az 1918-iki forradalom kitörése után. Az orosz fronton szolgált. Jelen volt a híres Komarnovi csatában, ahol meg is sebesült. Felgyógyulása után már csak könnyű szolgálatra osztották be a megszállott területen. Kitüntetése bronz és Károly kereszt vitézségi érmekekkel.

Boldizsár Szücs István s.k.

11. Boldizsár Gy. István bevonult 1917 január 29-én, hazajött 1918 november 17-én. Az olasz fronton védte a hazát. Részt vett az Asiagó melletti csatákban. Kitüntetve nem volt.

Boldizsár Gy. István s.k.

12. Boldizsár Gy. Mihály bevonult 1917 május 15-én . Az olasz fronton könnyű szolgálatot teljesített. A forradalom kitörése előtt szervi hibája miatt kisuperálták.

Boldizsár Gy. Mihály s.k.

13. Boros István bevonult 1916 októberében, hazakerült 1918-ban, a forradalom után. Az orosz fronton szolgált. Bővebbet nem tudni róla, mert 1923 februárjában idehaza elhalt.

Boros István s.k.

14. Boros János bevonult 1916 augusztus 18-án. Hazakerült 1918-ban a forradalom kitörése után. Fronton nem volt, Fehértemplomon a foglyok őrzésére osztották be, innen is jött haza.

Boros János s.k.

15. ids. Czakó G. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Jelen volt az orosz fronton 1914-ben a Lemberg körül lefolyt csatákban, 1915-től kezdve a megszálló hadseregben volt Orosz-Lengyelországban egészen a forradalom kitöréséig. Kitüntetés nincs.

Czakó G. János s.k.

16. ifj. Czakó G. János bevonult 1918 január 2-án, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Olasz fronton volt az Asiagó melletti csatákban.

Czakó G. János s.k.

17. ids. Czakó G. Márton bevonult 1916 február 28-án, 1918 tavaszán felmentették. Mint tréningkatonára összejárta Szerbiát, Albániát, Bulgáriát és Törökországot. Csatában nem vett részt.

Czakó G. Márton s.k.

18. Czakó G. János Ferenc bevonult 1917 szeptember 1-én, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az olasz fronton volt és pedig a Monte St. Gabrielen, ahol egy gránát eltemette, de szerencsésen megmenekült. Azután Polában a vártüzeznél teljesített szolgálatot.

Czakó G. János s.k.

19. ids. Czakó G. Mihály bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült az 1918-iki forradalom után. Megfordult az orosz, román fronton, de mint tiszt szolga tűzvonalban sohasem volt.

Czakó G. Mihály s.k.

20. Czakó B. István bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918 október 31-én. Az orosz fronton a lembergi csatában megsebesült. Felgyógyulása után a fogolytáborba került, mint őrség, majd a vulkáni kőszénbányába hadi munkára.

Czakó B. István s.k.

21. ids. Czakó B. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült a forradalom kitörése után. Az orosz fronton volt végig Galiciában, majd 1914–1915 telén a Kárpátokban, az uzsoki szorosban védte a hazát. Később a halicsi, kolomeai, tarnopoli csatákban vett részt. Az orosz béke után ott maradt a frontot fenntartó hadseregben.

Czakó B. János s.k.

22. ifj. Czakó B. János bevonult 1915 augusztus 25-én, hazakerült 1918 november 15-én. Az olasz fronton részt vett Görz városnak a védelmében, a 11 és 12-ik Isanzó csatákban. Kitüntetést kapott kis ezüst, bronz és Károly keresztet.

Czakó B. János s.k.

23. ifj. Czakó B. Márton még 1912-ben berukkolt katonának, s mint „stand”-beli katonát ott érte a háború kitörése. Így teljes 6 esztendeig szolgálta a hazát. Megfordult szerb, orosz, román és olasz frontokon. Jelen volt Belgrád, Sabác bevételeinél, majd 1914 telén a Kárpátokban. A gorlicei frontáttrésznél, Pszemysl, Lemberg, Tarnopol visszafoglalásánál. 1915 őszén újra visszakerül a szerb harctérre s azt teljesen végig harcolja. Ott van Belgrád, Nis, Kragujivác, Üszküb, Monasztir elfoglalásánál, 1916-ban átkerül a román frontra. Jelen van Nagyszeben, Kiscsúr, Fogaras, Brassó mellett vívott csatákban, majd a tömösi szorosban, Azuga melletti szívós harcokban, Bukarest elfoglalásánál. 1917 március 5-én az olasz frontra kerül az Isonzó mellé, s ott részt vesz a 11-12-iki isonzói csatákban. Haza is az olasz frontról került a forradalom kitörése után. Kapott kis ezüst, bronz és Károly kereszt vitézségi érmeget.

Czakó B. Márton s.k.

24. Czakó B. Mihály bevonult 1915 június 7-én, hazakerült 1918 november 16-án. Volt az orosz, román és olasz fronton. Dornavatra, Csernovitz, Kolomea melletti harcokban részt vesz. Román és olasz fronton ütközetekben nem vesz részt. Román fronton betegsége miatt, az olasz fronton pedig azért, mert 1918 októberében került oda s ezután mindjárt kitört a forradalom.

Czakó Balog Mihály s.k.

25. ifj. Czakó Sz. János bevonult 1917 január 29-én, hazakerült 1918-ban a forradalom kitörése után. Az olasz fronton Tiroiban, Castelrutban volt. 1917 év végén Galiciába, Ukrániába került a rendfenntartó csapatokhoz. Innen is jött haza.

Czakó Sz. János s.k.

26. Czakó Sz Márton bevonult 1918 január 7-én, hazakerült a forradalom kitörése után. Az olasz fronton volt Asiagó mellett. Jelenleg is katona a román hadseregben.

Czakó Sz, Márton s.k.

27. ids. Czakó Gy. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 őszén. Csak a román fronton volt, de ütközetben ott sem vett részt, őrszolgálaton volt.

Czakó Gy. János s.k.

28. Czakó Gy. Márton bevonult 1916 április 20-án. Az orosz fronton Galiciában volt. Ütközetben nem vett részt, mint népfelkelőt csak könnyű szolgálatra alkalmazták.

Czakó Gy. Márton s.k.

29. Ifj. Czakó Gy. János 1912-ben berukkolt katonának s így a háború kitörése már ott kapta. Haza 1918 december 15-én jött. Megfordult az orosz, román és olasz fronton. Jelen volt a Kárpátokban, Homanna, Ökörmező majd Lemberg, Tarnopol, Brody visszafoglalásánál. 1915 júniusában az olasz fronton van Tiroiban. 1916 decemberében a román frontra került s itt részt vett Bukarest bevételeiben. Újból visszakerült az olasz frontra s ott jelen van az Asiagó melletti offenzívában. Haza is innen jött a forradalomkor.

Czakó Gy. János s.k.

30. Czakó F. Mihály bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az orosz fronton volt Galiciában, Lemberg, Tarnopol, Halicsnál. Mikor a külön béke megtörtént az oroszokkal ott maradt a frontot fenntartó hadseregben.

Czakó F. Mihály s.k.

31. Czakó T. István bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 július 14-én. Volt az orosz és olasz fronton. Jelen volt Csernovitz visszafoglalásánál Ivangavod bevételénél, majd az olasz fronton részt vesz Görz, Doberdó és az Isonzó védelmében. Megsebesült 1917 szeptember 3-án a Monte St. Gabrielen, innen a kórházba került, felgyógyulása után a további szolgálattól felmentették. Vitézségéért kapott kis ezüst, bronz és Károly-kereszt kitüntetését.

Czakó T. István s.k.

32. Dulló Péter bevonult 1917 április 15-én, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az olasz fronton volt Tirolban. Részt vett az Asiagó és a Rival melletti csatákban. Kitüntetésben kapott Károly-keresztet, Dulló Péter s.k.

33. ids. Fülöp István bevonult 1916 március 3-án, hazakerült 1917 augusztus 21-én. Az orosz fronton teljesített szolgálatot, mint népfelkelő a tréncsapatoknál. Ütközetben nem vett részt. Megkapta a Károly-keresztet.

Fülöp István s.k.

34. ifj. Fülöp István már 1912-ben berukkolt, mint tényleges katona. A háború kitörése már bent találta, haza 1918 december 15-én jött. Megfordult az orosz, román és olasz fronton. A Kárpátokban, majd Galíciában, Lengyelországban vesz részt a nagy offenzívában. A román fronton a Zsil völgyi előnyomulásban, Bukarest bevételénél van jelen. 1917 tavaszán az olasz frontra kerül Asiagó mellé, s az itteni harcokban vesz részt. A forradalom kitörése itt találja, s innen is jön haza.

Fülöp István s.k.

35. Fülöp Márton 1914 augusztus 2-án vonult be, hazajött a forradalom kitörése után. Az orosz és olasz fronton harcolt. A Kárpátokban, Galíciában, majd az olasz fronton Tirolban védi a hazát.

Fülöp Márton s.k.

36. Halmi Márton bevonult 1917 március 15-én, hazajött 1918-ban, a forradalom után. Az olasz fronton járt, de ütközetben nem vett részt.

Halmi Márton s.k.

37. ids. Halmi Mihály bevonult 1916 szeptember 5-én, hazajött 1918-iki forradalom után. Az orosz és olasz fronton volt. Részt vett a mihelnicai és vigodai ütközetben. Az olasz frontra került 1918 február 28-án Asiagó mellé. Bronz vitézségi érmet kapott.

Halmi Mihály s.k.

38. ifj. Halmi Mihály bevonult 1916 márciusában, hazajött a forradalom után 1918-ban. Az orosz fronton volt Bukovinában. Onnan Ukrániába került, rendfenntartani. Innen jött haza.

Ifj. Halmi Mihály s.k.

39. Halmi János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918-ban, a forradalom után. Az orosz, olasz fronton volt. Jelen volt a brosztovi csatában és Ivangarod bevételénél. Az olasz fronton a Monte St. Gabrielen védte az Isonzó frontot. Innen került haza. Bronz vitézségi érmet kapott.

Halmi János s.k.

40. Hunyadi János E. bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 novemberében. Az orosz és olasz fronton volt. Jelen volt Lemberg, Halics, Tarnopol melletti csatákban, az olasz fronton pedig a Monte St. Gabrielen, Asiagó mellett teljesítette honfiúi kötelességét. Nagy ezüst, kis ezüst, bronz és Károly-kereszt vitézségi érmekeket kapott vitézsége elismerésül.

Hunyadi János s.k.

41. Hunyadi György bevonult 1916 március 3-án, a forradalom kitörése előtt hazaengedték, mint öreget. A hidászoknál volt, s mint ilyen csak Baranovicinél került az oroszok tüzebe, de minden baj nélkül szerencsésen megmenekült.

Hunyadi György s.k.

42. Hunyadi Mihály 1916 október 5-én vonult be, 1918 novemberében került haza. Az orosz fronton volt a táviráskozónál s így ütközetben nem vett részt.

Hunyadi Mihály s.k.

43. Hunyadi Ferenc bevonult 1917 február 5-én, s hazajött 1918 novemberében. Az orosz fronton Ukrajnában a tréneknél volt s így ütközetben nem vett részt.

Hunyadi Ferenc s.k.

44. Kasza V. István bevonult 1917 január 19-én, hazakerült 1918 novemberében. Harctéren keveset volt, mindössze egy hónapig, addig Szentesen volt a hadsereg parancsnokságnál. Mire kikerült az olasz frontra, vége is lett a háborúnak.

Kasza V. István s.k.

45. ids. Kasza V. János bevonult 1916 március 3-án, hazakerült 1917 január 1-én, mivel testi gyengeség miatt felmentették. Ez idő alatt Szerbiában volt a Hadtápvonalnál.

Kasza V. János s.k.

46. ifj. Kasza V. János bevonult 1916 november 16-án, hazajött 1918 november 18-án. Az olasz fronton a szerencsétlen kimenetelű piavei csatában részt vett s abból szerencsésen meg is menekült.

Kasza Virtus János s.k.

47. Kasza B. István bevonult 1915 január 15-én, hazajött 1918-ban a forradalom után. Az olasz fronton a Doberdán volt, részt vett annak a védelmében.

Kasza B. István s.k.

48. Kasza B. János bevonult 1915 október 6-án, hazajött 1918-ban a forradalom után. Az orosz és olasz fronton volt a gépfegyverosztagnál éspedig a Monte St. Gabrielen és a Hétközség fennsíkján.

Kasza B. János s.k.

49. Kasza B. Mihály bevonult 1916 március 8-án hazajött 1918 novemberében. Az orosz és olasz fronton volt a tüzéreknel s mint ilyen jelen volt a Halics, Kolomea és Brody körül lefolyt harcokban, az olasz fronton meg a 11 és 12-ik Isonzó offenzívában.

Kasza B. Mihály s.k.

50. ifj. Kasza Mihály még 1912-ben elment katonának s így mint tényleges katonát találta a háború kitörése. 1918-ban a forradalom után jött haza. A szerb, orosz és olasz frontokon járt. Jelen volt a Sabác melletti gyilkos harcokban, majd a szégyenletes kivonulás után az orosz frontra került. Ott volt a gorlicei fronttörtésnél, Tarnow, Przemysl, Lemberg visszafoglalásánál, Ivangorod, Varsó elfoglalásánál. 1915 őszén végigharcolja a szerb hadjáratot, ott volt Belgrád, Kvuajevác, Nis városok bevételeinél. 1916 elején levitték az olasz frontra s itt jelen volt Görz, Doberdó s az Isonzó védelmében. Kitüntetés ezüst, bronz és a Károly-kereszt.

Ifj. Kasza Mihály s.k.

51. Kasza János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918-ban a forradalomkor. Szerb, orosz és olasz fronton fordult meg. Lemberg, Tarnopol, Ivangorod, Varsó, Bresztlitovszk melletti csatákban vett részt. Az olasz fronton a tréneknél volt. 1917 őszén Szerbiába került a megszálló hadsereghez, innen jött haza a forradalom kitörése után.

Kasza János s.k.

52. László B. Mihály még 1911-ben berukkolt katonának a vártüzérekhez, hazakerült 1918-ban, a forradalomkor. 1917 február 15-ig Dalmáciában Mostav várában volt, mint vártüzér, ekkor került ki a román frontra. Orsovától egész Brailáig végigharcolta a román frontot. Később az olasz frontra került, innen is jött haza.

László B. Mihály s.k.

53. László Cs. János bevonult 1915 március 15-én, hazakerült 1918 november 14-én. Olasz, román és francia fronton fordult meg. Az olasz fronton a Doberdán volt, 1916 október hó 1-én átkerült a román frontra, a Tölgyes szorosban, majd Bukovinában harcolt hazájáért. 1917 március 15-én Elzász-Lotharingiába vitték a francia frontra. Itt részt vett Verdun ostromában. A forradalom kitörésekor innen jött haza.

László Cs. János s.k.

54. ifj. László G. Márton bevonult 1918 január 22-én, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az olasz fronton fordult meg, Asiagó mellett meg is sebesült. Haza kórházból jött.

László Márton s.k.

55. ids. László G. János bevonult 1916 január 4-én, hazajött 1918 november 16-án. Az orosz fronton, Lemberg, Tarnopol közti részen a Russ különítményben harcolt 31/2 hónapig és itt megsebesült. Esztergomban és Szolnokon volt kórházban. Felgyógyulása után a francia frontra vitték, Elzász-Lotharingiába. Itt érte a forradalom kitörése, innen jött haza sok viszontagság után. Bécsben az osztrákok teljesen lefegyverezték és levetkőztették.

László János s.k.

56. ids. László G. Mihály bevonult 1914 augusztus 9-én, hazakerült 1918 november 2-án. Az orosz és francia fronton fordult meg. Részt vett Bukovina felszabadításában, Csernovitz, Toporutz, Kolomea, Brezany, Ivangarod melletti harcokban. 1917 május 2-án a francia frontra került Verdun ostromához, itt volt egész 1917 október 1-ig. Akkor újra visszakerült az orosz frontra Galiciába, majd Ukrajnába rendet fenntartani. Kitüntetést kapott, kis ezüst és bronz érmet. Elbeszéli a Brezany mellett, 1916 szeptember 29, 30 és október 1-6-ig tartó ütközet lefolyását: "Szeptember 28-án este pergő tüzet kaptunk egész éjjelen át reggel 10 óráig. Ennek elvégzése után támadott az orosz gyalogság 18 soros rajvonalba. A 310-ik gyalogezred 2 és 3-ik zászlóalját teljesen tönkreverte s a frontot áttörve, 1 km-es szakaszon behatolt a 6-ik tartalék állásáig. Akkor Zahar Pál őrnagy vezetése alatt, szuronyrohammal, az I. zászlóalj, a törökök segítségével, visszavertük a rohamot. Az oroszok újból támadnak, az I. zászlóaljt szétszórják. Aznap délutánján 4 óra körül összeszedik az embereket s egy műútnak a visszafoglalására 4-szer rohamozunk, de sikertelenül, mire az oroszok 4 tank segítségével újra támadnak, de ezen a napon csak 4 első állásunk elfoglalása a siker. 30-ikán erősebben támadnak az oroszok, azonban a 308-ik és a 22-ik honvéd gyalogezred I, zászlóaljának segítségével visszavetjük az oroszokat. Azonban drágán fizettük meg az erős ellenállást, mert mikor másnap egy Posuhov nevű faluban összegyűjtik az ezredet van 120 ember, az ezredparancsnok, egy hadnagy, a többi tisztek elestek vagy fogságba kerültek. Ezen a napon szünetel a támadás, csupán a jobb szárnyon a törököket támadják. Estére megérkezik az ezrednek a pótlás, kapunk egy zászlóalj segítséget. Új harc kezdődik október 1-én, szuronyrohamra kerül a sor s visszafoglaljuk az oroszoktól az elfoglalt állásainkat. Október 2-án reggel a 81 ezred állásába betörnek az oroszok, tovább oldalt támadva elfognak 2 zászlóaljat. Ezen a napon egy német gyalogezred segítségével újból visszavetjük az oroszokat. Október 3-án nagy ágyútűz között 5 lovaskozák ezred támad, már inog a frontunk, egyes helyekre be is hatolnak az oroszok, magába a városba, de nagy elszántsággal és utcai harcokkal sikerül megállítani az orosz előnyomulást. Október 4-én mindkét fél harci fáradalmait piheni, hogy azután 5-én annál hevesebben támadjon az orosz. Erős támadás elől kénytelenek vagyunk a II. állásba visszavonulni, habár több támadást intéztünk az árkok visszafoglalására, de sikertelenül. Estére tőlünk 20-30 lépésre beássa magát az orosz, de a támadást megújítani, a sok halott miatt nem tudja s így a város továbbra is a miénk maradt, bár nagy emberáldozattal.

László G.Mihály s.k.

57. László G. Mihály bevonult 1917 március 10-én hazajött 1918 november 6-án. Az olasz fronton a svájci határszélen volt. Részt vett 14 offenzívában, mint tüzér. Ekkor megsebesült 1917 szeptember 17-én Innsbruckban a kórházba került, innen is jött haza a forradalom kitörésekor.

László Mihály s.k.

58. László M. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazakerült 1918 december 9-én. Az orosz fronton volt Homonna, Kárpátokban, Przemysl, Lemberg, Tarnopol, Ökörmező, Kirlibaba, Ivangarod, Varsó, Kovno elfoglalásánál mind részt vett. Vitéz jó harcos volt, neve az újságokban is szerepelt vitézségeért. Ugyanis Uzsínóban felfedezte, hogy templomban titkos telefon működik, mellyel jelentést tesznek az orosz

hadseregnek a mi csapataink erejéről és állásáról. Ő megleste, hogy ki jön ki s be a templomba. Rajtacsipte az orosz papot, amint a telefonon adta a jelentéseket. A nagy ezüst érmet kapta a felfedezésért. Ott volt mikor 1914 őszén a kolozsvári 21 gyalogezredet csaknem teljesen elfogták, még a bandát is, s ő mint őrmester vette át a parancsnokságot. Sikerült is többeket visszahozni az elfogottakból. Kitüntetés volt nagy ezüst kétszer, kis ezüst, bronz, német vaskereszt, Károly-kereszt. Az orosz háború befejezése után Ukrajnába került a rendfenntartó csapatokhoz éspedig Odessában volt. Innen is jött haza a forradalom kitörésekor.

László Miron János s.k.

59. László Cs. György bevonult 1916 március 3-án hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az olasz fronton volt Asiagó mellett. Itt egy gázbombától mérgezést kapott 1918 áprilisában. Kórházba került, a frontra nem is ment ki többé.

László György s.k.

60. Mátyás János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918 november 15-én. Harctéren nem volt, állandóan a tábori csendőrségnél volt, mint kiségitő.

Mátyás János s.k.

61. Mátyás Mihály bevonult 1916 február 28-án, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Az orosz, szerb és olasz fronton fordult meg. Részt vett az Asiagó melletti csatákban.

Mátyás Mihály s.k.

62. ids. Mátyás Márton bevonult 1916 március 3-án, hazakerült a forradalomkor. Fronton nem volt. A fogolytáborokhoz volt beosztva segédszolgálatra, mint őr.

Mátyás Márton s.k.

63. ifj. Mátyás Márton bevonult 1914 október 5-én, hazakerült 1918-ban a forradalom kitörése után. Megfordult az orosz, szerb, román és olasz frontokon. Részt vett a Kárpátokban lefolyt harcokban, Uzsoknál, majd Lajosfalva, Kirlibaba, Csernovitz visszafoglalásában. Az 1915 évi orosz offenzívát s úgyszintén az ez évben történt szerb háborút végigharcolja. A román fronton Tölgyesnél, az olasz fronton pedig Asiagó mellett harcolt. Kitüntetés: kis ezüst, bronz és Károly-kereszt

ifj. Mátyás Márton s.k.

64. Mátyás István kispap bevonult 1916 március 3-án, hazakerült 1918-ban a forradalom után. Fronton nem szolgált, csak Nagyszebenben volt az ezrednél őrségi szolgálatban.

Mátyás István s.k.

65. Mihály B. Márton bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918 november 3-án. Az orosz és olasz fronton fordult meg, de ütközetben nem vett részt. Egy őrnagy mellett szolgált, mint lovász.

Mihály B. Márton s.k.

66. Mihály B. János bevonult 1914 augusztus 2-án, hazajött 1918-ban a forradalom után. Megfordult az orosz, olasz és román fronton, de ütközetben nem vett részt. A hadtápvonalnál volt s majdnem az egész háború alatt betegeskedett.

Mihály B. János s.k.

67. Német János bevonult még 1913-ban s így a háború kitörése már mint katonát érte. Hazajött a forradalom után. Megfordult az orosz és olasz fronton. Részt vett a leMBERGI, komarnovi s az ivangorodi csatákban. Az olasz frontra 1916 szeptemberében került és itt részt vett a Hétközség fennsíkján, Tormenó, Asiagó melletti harcokban. Ezredje a Monte St. Gabrielen ment tönkre s ő megsebesülve került Trientbe a kórházba. Felgyógyulása után csendőri szolgálatra osztották be s Brassóban teljesített szolgálatot. Innen jött haza a forradalomkor.

Német János s.k.

68. ifj. Tamás Márton bevonult 1916 május 28-án, hazakerült 1918-ban a forradalomkor. Megfordult az orosz, olasz fronton. Részt vett az orosz fronton a halicsi hídfőnél folytatott küzdelemben, az olasz fronton Asiagó mellett harcolt s ott meg is sebesült. Kitüntetés: kis ezüst, bronz, Károly-kereszt.
Tamás Márton s.k.

69. Tóth Károly bevonult 1916 április 5-én, 1917-ben hazajött felmentéssel. Harctéren nem volt, Versecen őri szolgálatot teljesített.
Tóth Károly s.k.

70. Venczel Ferenc bevonult 1916 augusztus 2-án, hazajött 1918-ban a forradalom után. Megfordult az orosz, olasz fronton. Részt vett Halicsnál és Tarnopolnál a csatában. 1918-ban került az olasz frontra Asiagó mellé, ott meg is sebesült s így a forradalom a kórházban találta.
Venczel Ferenc s.k.

71. Venczel Márton bevonult 1914 augusztus 2-án, 1917-ben felmentették, így hazakerült. A román fronton volt a tölgyesi szorosnál.
Venczel Márton s.k.

3. Kik valának foglyok?

1. Balázs Márton bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton Navaradosnál 1914 november 22-én fogságba esett. Másfél évig volt Szibériában, Irkutzban, két és fél évig Tambor megye Lipeck nevű helységében. Onnan szökött meg 1918 szeptemberében hatodmagával. Vasúton jöttek, fizetve a vasúti tarifát egész Kurz városig, mint oroszok, és itt találkoztak a Magyarországból jött foglyokkal. Innen jöttek fizetés nélkül Kievig. Kiebben letartóztatták őket, s ott tartották 2 hétig. Ezután útlevelet kaptak s 40-es csoportokban jöttek egy darabig vasúton, de mikor a bolsevimki csapatok felszedték a vasúti vonalat egy éjszaka és egy nap gyalogoltak egész Tarnopolig. Tarnopolba megérkeztek este 9 órakor. A város piacán a palákok az összes nélkülözhető ruhákat elszedték tőlük. Másnap az őrszem felszólította őket, hogy kövessék bemutatni igazolványaikat, de ahelyett pénzüktől és élelmüktől fosztották meg. Rongyokból álló ruhákban kiéhezve, piszkosan vetődtek haza Magyarországra, sok szenvedés után, 1918 november 21-én.
Balázs Márton s.k.

2. ifj. Boldizsár C. Márton bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton Volhíniában 1916 augusztus 16-án esett fogságba. Kiebben volt 14 napig. Resanszki guberná Saposok nevű falujában 2 évig volt egy papnál, mint béres. Szökve jött haza, sok viszontagság után, a forradalom előtt. Kitüntetés: bronz és Károly-kereszt.
Boldizsár Cz. Márton s.k.

3. Boldizsár Cz. József bevonult 1916 január 15-én. Az olasz fronton a Hétközség fennsíkján fogták el az olaszok 1918 november 1-én. A frontról nem is vitték hátra, ott felhasználták a romok eltakarításához. 1919 szeptember 28-án került haza, természetesen megszökve.
Boldizsár Cz. József

4. Boldizsár Gy. János bevonult 1915 január 16-án. Az orosz fronton 1915 április 9-én fogságba esett a komornyiki csatában. Szibéria Tobolszk nevű városában 1915 május 14-én érkezett meg. Itt ült egy teljes évet, s ez idő alatt csak unalom munkával foglalkozott. 1916-ban Karlagi községbe, a tejcarnokba került, ahol 4 hónapot töltött. Onnan Csornajába szintén tejcarnokba került s itt mint vajmester ült egész 1920 szeptember 14-ig. Ekkor rendes transzporttal indult haza, vonattal Norváig, ott hajóra ült, azon jött Stetin városig. Itt újra vonattal jött egész Szatmárig. Hazakerült 1920 december 17-én.
Boldizsár János s.k.

5. Boros István bevonult 1916 októberében, hazakerült 1919-ben az olasz fogságból. Hozzá tartozói nem tudnak róla semmit, mert ő maga Budapesten tartózkodik.

6. ifj. Czakó G. Márton bevonult 1915 július 1-én, orosz és olasz fronton fordult meg, Asiagó mellett fogták el, 1918 november 1-én. A frontról el se vitték, hanem a romok eltakarításához használták. Haza a románok hozták 1919 november 30-án. Kitüntetés bronz és Károly-kereszt.
Czakó G. Márton s.k.

7. Czakó N. János bevonult 1915 január 15-én 2 évig volt fogságban. Az olasz fronton az Isonzó csatákban fogták el 1916 szeptember 16-án. Olaszországban az Asinári szigeten volt a fogolytáborban. 1919 november havában hazaszállították a románok.
Czakó N. János s.k.

8. Dévai József bevonult 1915 október 20-án. Az orosz fronton fogták el Bukovinában 1916 szeptember havában. Kurski gubernia Stancia nevű faluból írt haza szüleinek, azonban 1918 óta semmi hír róla, nem tudni él-e, hal-e?

9. Hunyadi András bevonult 1915 október 15-én. Az orosz fronton Kirlibabánál fogták el 1916 október 16-án. Oroszországban Havorszky gubernia-ban volt 18 hónapig. Szökve jött haza 1918 júniusában két és fél hónapi viszontagságos vándorlás után.
Hunyadi András s.k.

10. Hunyadi Márton bevonult 1915 május 15-én. Az orosz fronton Tarnopolnál ofgták el 1915 november 7-én. Viatka megye Slobockó városába vitték. Onnan megszökve hazajött 1918 június 12-én. Idehaza újra bevonult 1918 július 5-én. Előbb Szamosfálván később Déván a géppuska tanfolyamon volt. Itt érte a forradalom.
Hunyadi Márton s.k.

11. Kasza István (középső) bevonult 1916 január 16-án. Az olasz fronton Asiagó mellett fogságba esett a forradalom kitörésekor 1918 november 2-án. Haza 1920. november 15-én került, rendes transzporttal.
Kasza István s.k.

12. Kasza V. György bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton a halicsi csatában fogták el. Négy és fél évig volt fogoly Szibériában, Krasznyarszkban, később az Ural hegységben. Szökve jött haza 1919 április 28-án.
Kasza V. György s.k.

13. ifj. László Cs. János bevonult 1911 február 11-én. Az olasz fronton a Monte St. Gabrielen fogságba esett 1917 szeptember 4-én. Luca városában volt, ahol erdei munkára használták. 1920 húsvét szombatján hajóra ült Tarantóban, rendes fogolyszállítmánnyal s egész Konstancáig jött. Haza 1920 május 10-én érkezett meg.
László Cs. János s.k.

14. ifj. László G. János bevonult 1918 január 1-én. Az olasz fronton a szerencsétlen kimentelű piavei csatából megmenekült, de mikor a fegyverletétel megtörtént, akkor fogták el az olaszok 1918 november 2-án, másfél évig volt fogságban. Haza 1920 májusában hozták a románok, rendes fogolyszállítmánnyal.
László János s.k.

15. László M. István még 1911-ben berukkolt katonának s így mint rendes katonát ott érte a háború kitörése. Az orosz és olasz fronton végig harcol egész a forradalom kitöréséig s akkor fogták el a Monte St. Gabrielen. Olaszországban Trientben, Savona és Monte Creton volt hadifogoly. Haza 1920 május 20-án jött rendes fogoly-szállítmánnyal.
László M. István s.k.

16. ifj. Mátyás István bevonult 1914 július 28-án Montenegóban részt vett a Nevezine Gatt hegyi csatában. 1916-ban került az olasz frontra, itt részt vett Görz védelmében s az Isanzó csatákban. 1917-ben átvitték Tirolba Asiagó mellé és itt fogták el a forradalom kitörése után, 1918 november 1-én. Genovában volt mint

hadifogoly. Rendes fogolyszállítmánnyal jött haza 1919 december 23-án. Kitüntetés bronz és Károly-kereszt.
Mátyás István s.k.

4. Kik lettek rokkantakká?

1. Dévai Sándor bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton a lemergi csatában megsebesült 1914 szeptember 11-én. Mikor felgyógyult, mint rokkantat felmentették. Rokkantsági segélyt kapott havi 40 lejt, de 1921-től kezdve ezt sem kapja.
Dévai Sándor s.k.

2. Szakács János bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton Galiciában Siankán sebesült meg 1914 szeptember 19-én. Felgyógyulása után 1916 december 10-én felmentették, mint rokkantat. Rokkantsági segélyt kapott havi 60 lejt, de 1923 óta azt sem.
Szakács János s.k.

5. Kik haltak hősi halált?

1. Asztalos János bevonult 1915 január 15-én. Előbb Bukovinában, később a szerb harctéren harcolt, itt is halt hősi halált 1915 október 15-én, a Belgrád körüli harcokban. Állítólag ott is van eltemetve. Hivatalos értesítés hősi haláláról nem jött.

2. Belk István bevonult 1914 december 2-án. Az orosz fronton 1915-ben esett el, de hol és mikor azt édesapja nem tudja. Hősi haláláról hivatalos értesítés nem jött.

3. Boldizsár Kishunyadi János bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton 1915 augusztus havában a Varsó körüli csatákban halt hősi halált. Hivatalos értesítés hősi haláláról nem jött. A tábori lelkésztől jött a lelkészi hivatalnak értesítés az eltemetésről.

4. Boldizsár Kishunyadi Mihály bevonult 1916 március 15-én. Ugyanezen év szeptemberében hősi halált halt a Tarnopol körüli csatákban. Hivatalos értesítés nem jött, csak akik vele egy helyt voltak írták a fogságból, hogy hősi halált halt.

5. Boldizsár Zs. János bevonult 1914 augusztus 2-án. Hősi halált halt az orosz fronton 1914 november 14-én. Hivatalos értesítés nem jött hősi haláláról.

6. Boldizsár Jóska János bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton szerzett betegségével jött haza s idehaza halt meg 1918-ban

7. Czakó G. Ferenc bevonult 1914 augusztus 2-án. A szerb harctéren szolgált, Albániában egy komitácsi fegyverétől megsebesítve kórházba került, de a forradalom kitörésekor nyoma veszett.

8. Czakó B. György bevonult 1914 december 2-án. Állítólag Szerbiában esett el, de hogy hol és mikor hozzátartozói nem tudják.

9. Czakó Gy. Mihály bevonult 1915 május 15-én. Az orosz fronton Csernovitzban esett el. Szüleit táviratilag értesítették, tárcáját is hazaküldték 1916 május 1-én s rá egy évre Ő írt Moszkvából, de azóta nincs hír felőle.

10. Czakó Gy. István bevonult 1914 július 28-án. Az orosz fronton Galiciában 1914 novemberében esett el. Hősi haláláról hivatalos értesítés nem jött.

11. Hunyadi István bevonult 1915 március 15-én. Az orosz fronton a halicsi hídfő védelmében esett el 1916 szeptember 14-én, ott is van eltemetve a szemtanúk elbeszélése szerint. Hivatalos értesítés nem jött.

12. Jakab Sándor bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton esett el 1914 november 4-én, de hogy hova van eltemetve nem tudni.

13. Kasza János bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton Galíciában tünt el 1915 április 5-én, azóta semmi hír róla. Hivatalos értesítés nem jött hősi haláláról.

14. Kasza V. Márton bevonult 1914 augusztus 2-án. Az orosz fronton esett el ugyanezen évben, de hogy hol és mikor hozzátartozói közelebről nem tudják.

15. László B. István bevonult 1914 augusztus 2-án. Állítólag Galíciában esett el 1914 október 15-én. Hősi haláláról hivatalos értesítés nem jött.

16. László G. János bevonult 1914 augusztus 2-án. 1916 májusában esett az orosz fronton a halicsi hídfőnél. Hivatalos értesítés nem jött.

17. Szelistyán János bevonult 1915 május 15-én. Az orosz fronton esett el, de hogy hol és mikor szülei nem tudják. 1918 április 17-én érkezett részére a bronz vitézségi érem, de már nem tűzhetette fel a mellére.

18. Vincze János bevonult 1916 május 15-én. Az orosz fronton Mihelnica városnál halt hősi halált 1917 október 1-én. Ott is van eltemetve.

Az 1916 évi események részletes leírása

Az 1916 évi román betörés okozta nagy szerencsétlenség, menekülés híre itt is nagy riadalmat, fejvesztettséget okozott. A Kolozsvárra járók rosszabbnál-rosszabb híreket hoztak nap-nap után. Annyira ment itt is az ijedelem, hogy már csomagolni kezdtek, csupán a lelkész bírta nagy nehezen lebeszélni őket a céltalan elmenekülésről. Megnyugtatta őket a veszély távollétéről a menekülők falunkba érkeztek, kik elbeszélések, hogy milyen hosszú, borzalmas utat kellett megtenni idáig. Lecsillapodva folytatta mindenki őszi munkáját. Izgatott kedélyállapotban kísérte gondolatunk katonáink minden mozdulatát, kiktől a nagy veszély elhárítását vártuk. Székely testvéreink felkeresték a mi falunkat is, kiket erőnkhez képest segítettünk. Csekély pénzbeli és egyéb természetbeli segítségen kívül 506 K. értékű ruhaneművel mentünk segítségére a hajlékaikból kiűzötteknek. De Isten kegyelme velünk volt és megoltalmazta mieinket és minket is minden további veszélytől.

6. A háború vége

Az október 28-iki eseményeknek csupán jó oldalát bírták felfogni úgy katonáink, mint itthon lévő népünk, amennyiben ők a borzalmas háború végét, szeretteik végleges hazajöttét várták. Nagyon izgalmas volt azért ez a hatás is, mert kik nem várhatták többé kedveseiket, keservesen sírtak.

A forradalom kitörésének híre későre s elég józan formában jutott el, ez esetben a „világ”-tól való nagy távolság – javára szolgálván a kis falunak. Legnagyobb rész fel sem bírta fogni a nagy eseményeket s folytatta a csendes munkálkodást. A hazatérő katonák háromnegyede is a régi idők szokásához híven, csendben, s lelkében a viszontlátás örömeivel eltelve nyitott be családjához. Minden gondolata az volt, hogy most már szabad, boldog „civil” ismét. A többit hányódott rész elhozta ide is a kommunizmus csirait s lármásan emlegetett „föld”, „nagygazda”, „egyenlőség” s hasonló kifejezéseket. De dicséretére legyen mondva a józan rész lecsendesítette a háborgó elemeket s a kis színmagyar falú a környék legnagyobb zavargásai között is megmaradt csendben, semmi kárt sem itthon sem idegen falusiaknak nem tettek, nem raboltak, nem verekedtek. Inkább valami mámoros, múltatni vágyás vett erőt a fiatalságon, kik az állami iskola kulcsát nem kapván, feltörték a zárat, hogy ott táncolhassanak. Ki is mulatták magukat, de nagyobb rongálást a szennyezésnél nem tettek.

A köztársasági államformát népünk egykedvűen fogadta, bánta is az, akár királyság, akár köztársaság, csak hogy már vége van a háborúnak s a 4 esztendő szenvedésnek. Nyugodtságát, józanságát, békés természetét azonban népünk az egész forradalom alatt megőrizte. Papjának, tanítójának szavára ezúttal éppúgy hallgatott, mint eddig. Felebbvalóit most is tisztelettel s alázattal tudta megkülönböztetni.

B. Községünk itthonmaradt népe **1914–1918**

1. Az itthonmaradt lakosság lelkiállapotának, erényeinek, bűneinek jellemzése

A sarló már kézben volt, mikor kis falunkba is eljött a borzasztó hír, hogy kitört a háború. Augusztus 2-án 46 ember hagyta el községünket s e naptól kezdve remegés és aggodalom volt a gyülekezet élete. Következett a tél és a téli háborúra nem volt az ország felkészülve, de megmozdult a nép s jó meleg ruhát visz áldozatul a haza oltárára katonáinknak. Itt is készültek a lelkész nevének vezetésével hósapkák, csuklónvédők, haskötők satöbbi gyűjtött ruhákkal, együtt az alsójárai hitelszövetkezet juttatta el rendeltetési helyére. Eleinte inkább sejtelmes, mint érzett bánatot, lehangoltság töltötte be a lelkeket. Nem merték még „legrosszabb álmaikban sem” elképzelni azt a sok szenvedést, bánatot, amit a későbbi évek hoztak számukra. Úgy képzeltek valamennyien, mint az egyszerű székely mondta „Adják ki a részemet hadd vágom le, s azután hadd megyek haza”. Hogyha befejeződik a háború, majd hazatér mindenki. Csak a sebesülés, halál híre mutatták meg a háború szörnyűségeit s bizony attól kezdve mindennapos lett a sírás, a bánat a kis faluban. Hisz már az első hónap meghozta a halálhírt, hogy László B. István, Kasza V. Márton s Boldizsár Zs. János hősi halált haltak a haza védelmében. Buzgó, becsületes tagjai voltak egyházunknak s méltók arra, hogy nevük e helyt megörökítsék! Áldás emlékezetünkre!

Azonban jó népünk nem csüggedt, bízott Istenben, még hétköznapiakon is buzgón látogatta az Úr hajlékát, hogy ott bánatában vigasztalást találjon s az Úr oltalmát kérje távol levő szeretteire. Emellett lelkiismeretesen dolgozott a mindennapi kenyérért, mert bizony a föld soványsága miatt szorgalmasan kellett dolgozni az itthon maradtaknak, sőt nemcsak a maguk munkáját végezték el, de még hadi munkára is ki voltak rendelve, még asszonyaik azon része is, kiknek jármos marhájuk volt. Gerendát fuvaroztak vagy 20 km távolságra. A hadisegélyt is okosan használták fel, nem költötték cifrázkodás, hiábavalóságra, de sok asszony örvendeztette meg hazatérő férjét, hogy kifizette az adósságot, vagy marhát szerzett távollétében. Csendes béketűréssel hordozták nehéz keresztjüket, egyedül Istenben bízva, hogy Ő a benne bizókat soha el nem hagyja.

Erkölc tekintetében is megőrizte népünk tisztaságát, mert semmi házasságtörés, sem becsületbe vágó vétség sohasem történt.

2. Az itthon maradt lakosság anyagi körülményeinek ismertetése

A föld silánysága miatt, mely még a legjobb megmunkálás mellett is alig termi meg a mindennapi kenyeret s a kevés legelő miatt, minek következtében minden évben venni kell a gazdáknak a szénát, a férfiak kénytelenek voltak gyárakban – Járavize – dolgozni, hogy rendesen fenntarthassák magukat s családjukat. Az itthon maradt lakosság helyzete éppen ezért nagyon nehéz volt, hogy magok s gyermeiknek kiteremtsék a mindennapi kenyer s csupán a lábbeli pótlást, mert a ruhaneműt abban az időben csak a kender házi feldolgozása adta. A hadisegélyt is ésszerűen kellett felhasználni a folytonosan emelkedő árak miatt. Nem ment itt egy fillér sem prédába, mint oly sok helyen, hol a segélykapók nagy része nem dolgozott, itt bizony keményen meg kellett dolgozni a mindennapi kenyérért.

3. Férfi nélküli mezőgazdálkodás

A mezőgazdálkodás sem szenvedett hiányt a férfiak távolléte miatt. Az asszonyok különben is hozzá voltak szokva az állatgondozáshoz, míg a férfiak a gyárakban dolgoztak s most ennek hasznát vették. Megállták a helyüket az ekeszarva mellett is. Egy-egy nagyobb gyermeket vittek magukkal hajtani az ökröt vagy vezetni. Hogy mégis a nép szegényebb része a raktárakból élni kénytelen, az annak a körülménynek

tudható be, hogy Szentlászló pénzzel megrakott földjeik rendes viszonyok mellett sem igen termi meg az évre szükséges gabonát és takarmányt, de sok lisztet hozott haza a férfi a gyári raktárakból minden szombaton este, s ez most a férfi távollétében elmaradt.

Földhatárunkon az egész háború alatt munkás kéz hiánya miatt megmunkálatlan nem maradt s a termés is megfelelő volt más évi terméshez képest. Bizony asszonyainkon, öregkorú híveinken, gyermekeinken nagy súlyos teher volt, de az Isten kegyelme velünk volt, s minden dolgainkban megsegített s soha el nem hagyott.

4. Hadisegélyek

A magyar kormány gondoskodott arról is, hogy amikor férfiainkat a haza védelmére fegyverbe szólította, itthon maradt feleségeiknek, gyermekeiknek fenntartásáról is gondoskodott, mert a rászorultaknak úgynevezett hadisegélyt utalványozott. Községünkben mindenki, aki erre ráutalva volt azt megkapta. Annak kifizetése pontosan és rendesen megtörtént s a körül semmi visszaélés vagy igazságtalanság nem történt, úgy hogy emiatt senkinek sem kellett hazatérő férjéhez fordulnia panasszal. Mindez köszönhető kis falunk bölcs és előrelátó vezetőinek, előjáróinak, akik az igazság és egyetértés útjáról egy pillanatra sem tántorodtak el.

5. Hadiárvek

A világháború szomorú emlékei már beheggedt sebek lennének, ha minduntalan nem találkoznánk oly gyermekekkel, kiknek édesapját a szörnyű háború ragadta el. Parányi falunkban is 18 hősi halott 21 árvája újítja fel nap-nap után emlékünket.

1. Boldizsár Zs. János két árvája: Boldizsár Zs. István és Bori özvegy édesanyjukkal vannak és együtt havi 70 lej segélyt kapnak.
2. Boldizsár J. János árvája Boldizsár Kata. Édesanyja újra férjhez ment, vele lakik s vele együtt havi 70 lejt kap.
3. Kasza V. Márton árvája Kasza V. József özvegy édesanyjával lakik s havi 75 lej segélyt kapnak.
4. Asztalos János árvája Asztalos Anna. Édesanyja újra férjhez ment, vele lakik s vele együtt havi 75 lej segélyt kap.
5. Czakó B. György árvája Czakó B. Gyula édesanyjával lakik Alsójárában. Havi 75 lej segélyt kap.
6. Czakó Gy. István árvája Czakó Gy. Kata özvegy édesanyjával lakik s vele együtt havi 75 lej segélyt kap.
7. Czakó G. Ferenc 8 árvája Czakó G. János, aki azóta megnősült, Kata, aki azóta férjhez ment, Ferenc, István, Mihály, Sári, József és Gyula özvegy édesanyjukkal vannak s vele együtt havi 100 lej segélyt kapnak.
8. Kasza János 3 árvája Kasza Bori, Kati és Anna özvegy édesanyjukkal vannak, vele együtt havi 120 lej segélyt kapnak.
9. Vincze János 3 árvája János, Albert és István édesanyjukkal Tordaszentlászlón laknak s vele együtt havi 120 lej segélyt kapnak.

A hadi árvek közül senki állami menhelyen vagy árvaházban nem helyeztetett el.

6. Háborús árak

A háborús árakra vonatkozólag szolgáljon útmutatásul a következő összehasonlító táblázat:

	1914		1915		1916		1917		1918	
	Kor	Ft	Kor	Ft	Kor	Ft	Kor	Ft	Kor.	Ft
1 pár ökör	600		7.000		12.000		12.000		15.000	
1 tehén	250		2.000		4.000		4.000		6.000	
1 liter véka búza	3		12		20		40		100	
1 pár férficsizma	10		20		200		300		500	
1 darab tyuk	2		4		10		20		40	

1 darab tojás		2		8		10		16		20
1 drb. sertés 1 éves	50		100		500		1.000		1.000	
1 szekér széna	30		50		100		1.000		1.000	
1 napszám		50	1		5		5		10	
1 fuvar K-várra	1	60	3		5		10		20	

Az árak bizony itt, e távoleső kis faluban is rohamosan emelkedtek, talán még jobban mint a városokban.

7. Reqvirálások

Népünk $\frac{3}{4}$ -e a békeidőben is már a január–február hónapoktól kezdve vette a gabonát s így a háború alatt még kevésbé gondozott földek terméséből nemhogy elvenni lehetett volna, de még a szükségletre sem volt elég. Ennélfogva a reqvirálás községünk alig pár emberét érintette, de azoktól csak keveset lehetett kapni. Reqviráló bizottságban akkori lelkész Takács József és László G. Márton községi bíró vettek részt, akik okos belátással és szakértelemmel végezték e hazafias, de egyébként nagyon terhes és főlős feladatot.

Ennek köszönhető az, hogy e tekintetben is semmi panasz vagy feljelentés itt nem történt. Népünk adott mindig a kevésből is, mintha érezte és tudta volna, hogy az általa adottból talán éppen az ő szerettei fogják éhségüket csillapítani.

8. Harangok elvitele

László B. Márton akkori számadó gondnok beszéli el a harang elvitelének történetét.

„Az 1913 évben készült új harangot 1917 január első napján vitte el 3 katona. 1916 december 31-én délután megjelent a tiszteletes úrnál 2 katona, egy káplár vezetése alatt s jelentették, hogy ők a 123 kilógrammos harang után jöttek, kérték, hogy azt nekik átadni szíveskedjék. A tiszteletes úr, a presbitérium nevében megkérte a 3 katonát, hogy engedjék meg azt, hogy holnap az újévet még két haranggal üdvözölhessék. A katonák ebbe bele is egyeztek, de csak úgy, ha másnap vagyis az újév reggelén pontban 9 órakor megtörténik a harangozás. De mivel a harangozás nem történt meg 9 óráig, pontban 9 órakor két katona kötélén leeresztette a harangot s fogadott szekéren el is vitték Tordaszentlászló felé azt sem engedve meg, hogy népünk még egyszer hallhassa búgó szavát.”

Orgonánk nincsen, csak harmóniumunk s így azoknak leszerelése minket nem érintett.

9. A hatóságok viselkedése az itthonmaradt lakóssággal szemben

Erről semmi rosszat nem írhatunk. Községünk vezetősége megtett minden lehetőt arra nézve, hogy népünk a vállaira nehezedett súlyos keresztet könnyebbé és hordozhatóbbá tegye s ha mégis egyeseknél az eljárás valamiféle panaszra adott okot, ezt talán az akkori törvények és rendeletek szellemének lehet betudni. Egyébként népünk érdeke minden tekintetben megoltalmaztatott. Hogy így valóban minden rendben és békében ment a háború folyama alatt, azt mutatja az a tény, hogy az általános zűrzavarban itt nem voltak senkit felelősségre a háború alatt elkövetett cselekedeteiért.

10. Papok, tanítók háborús drágasági pótlékai

A háború 4 esztendeje erős próbára tette a papok és tanítók családját, különösen ott, ahol nem természetben, hanem pénzben fizettek. A termény, ruha, cipő, élelem ára már az első években túl magas árakra emelkedett fel, de a pénzüsszeg bizony csak annyi maradt. Bizony sok lelkész megbánta azt, hogy a mindig biztos kepe alapról az ingadozó pénz alapra tette át megélhetését. Népünk azonban minden baja és nyomorúsága közben sem feledkezett meg arról, hogy lelkipásztorának is biztosítsa a megélhetést, s amennyire csak anyagi erejéből teltett segítségére sietett szükségletlő lelkipásztorának. Az 1917 év március 4-én dr. Nagy Lajos világi képviselő úr elnöklété alatt tartott közgyűlésben a lelkipásztor részére 500 K évi drágasági segélyt szavazott meg gyülekezetünk. Az akkori viszonyokhoz mérten sem sok, de több a semminél.

Tanítónk eltávozott a háború után, s meg állami is volt, így annak segítéséről maga az állam gondoskodott, mi biztosat róla írni, adat hiányában nem tudunk.

11. A háború vége itthon

Nagy öröm lepte meg kisfalunk lakóit arra a hírre, hogy a 4 év óta tartó borzalmas vérontás véget ért, de azért milyen másnak, milyen szebbnek gondolta mindenki szeretteinek hazatérését. Valami bágyasztó öröm volt szemeinkben, a véget nem ilyenek gondoltuk. Katonáink rongyosan, kiéhezve, fáradtan tértek vissza, a boldog családi tűzhely mellé, ahol most is megtalálták azokat a szerető szíveket, akiket oly régen ide hagyának. Egyetlen egynek sem volt számúzve idehaza távolléte alatt neve s becsülete. Hitves hűségesen várt úrára, gyermek édesapjára. Nem volt itt egyetlen egy beszennyezett tűzhely sem, a férfiak távollétében is megőrizték tisztaságukat az asszonyok. A később hazatérő foglyokat talán még nagyobb örömmel fogadták a már itthon levő katonatársak is. Amint hazaérkezett egy valóságos búcsújáróhely lett a háza, a falú apraja-nagyja ott volt, hogy hallhasson valamit a távol idegenben töltött fogság élményeiről. De sok keserű könny is vegyült a viszontlátás boldogságába, azok részéről, kik nem remélhették többé családfőjük visszatértét, akik vérüket, életüket adták a hazáért.

12. Gyülekezetünk háború előtti és utáni jellemzése erkölcsi és vallási szempontokból

A békés évek erkölcsi és vallási alapja sokkal szilárdabb illetve átérzettebb volt, mint a háború tartalma. A nyugalom, kevés elfoglaltság mellett, ráértek szigorú örei lenni az erkölcsnek. Az egyház régi, nagyobb hatalma idején minden legkisebb erkölcs kisebbítő megjegyzés bepanaszolása esetén a bűnöst szigorúan büntette az összegyűlt consistorium. A háború alatt itthonlevő nők továbbra is megmaradtak tiszta erkölcsű és vallásosnak úgy annyira, hogy az eddig szokatlan mindennapi istentisztelet behozatott, ahol a hívek tömegesen jelennek meg. Ha jólét a lelkeket fásulttá tette, a csapás felébreszté fásultságából s minden lélek kezd érezni, hogy Istentől jött a zivatar s hiszi, hogy Isten mindig jót akar, ez a hit készíti a lelkeket a szakadatlan imádkozásra.

A nők erkölcsén – lehet a világtól való nagy távolság miatt – semmit sem rontott a háború, de hibákat csinált. Vannak fiatalon özvegyé lett asszonyok, akik gyermekeikkel támasz nélkül maradván ismét férjhez mentek, de férjükről még mai napig sem jöve holtta nyilvánítás, törvénytelen házasságban kénytelenek élni. A háború anyagi szükségének káros és csúnya szüleménye a leánylopás, ami azért örvend ma is nagyszámú követőnek, hogy elkerülik vele a lakodalmi költséget. A férfiak azonban, akik sokat hányódtak-vetődtek idegen földön, bizony sok lélekrontót tanultak. Legkárosabb a szesz italok mértéktelen élvezete, ami bizony a koresma túlszűfoltóságát, jó előmenetelét s nem a családjuk javát munkálja. De szerencsére vannak józan gondolkozású, istenfélő híveink, kik az egyháztól elhajló vagy azt kellően nem értékelőket a helyes útra térítik. Egyébként a templomot buzgón látogatják, úrvacsorával szép számmal élnek és hová-tovább mind jobban lehet érezni s észrevenni, hogy kezdenek visszatérni a régi és jó útra, mely egyedül boldogíthatja az embert.